MOCCA
EXPERTISECENTRUM CULTUURONDERWIJS

OUDERBETROKKENHEID

Ouderbetrokkenheid en cultuuronderwijs: een veldonderzoek in het primair onderwijs

3 1. Voorwoord

5 2. Aanleiding en context van het onderzoek
2.1 Definitie ouderbetrokkenheid
2.2 Voordelen ouderbetrokkenheid
2.3 Barrières en steunende factoren ouderbetrokkenheid

7 3. Ouderbetrokkenheid en kunst- en cultuureducatie, het huidige onderzoek

8 4. Resultaten kwalitatief onderzoek
4.1 Communicatie, vertrouwen en gelijkwaardigheid
4.2 Aansluiten bij de leefwereld van ouders
4.2.1 Beschikbaarheid
4.2.2 Culturele achtergrond
4.2.3 Levensbeschouwelijke achtergrond
4.2.4 Culturele ervaringen
4.2.5 Interesses en vaardigheden
4.2.6 Gedeelde interesse voor het kind
4.3 Conclusie kwalitatief onderzoek

14 5. Resultaten online vragenlijst

17 6. Conclusie
6.1 Discussiepunten
6.2 Aanbevelingen

20 Bijlagen
Bijlage 1. Literatuurlijst
Bijlage 2. Korte projectomschrijvingen van de scholen die deelnamen aan het kwalitatieve onderzoek

23 Colofon

1. Voorwoord

Mocca ondersteunt scholen en culturele partners bij de opzet en uitvoering van structureel cultuurbeleid en samenwerkingen in cultuurprogramma's. De werkzaamheden zijn onderdeel van het Basispakket voor Kunst- en Cultuureducatie van de gemeente Amsterdam.

Mocca is daarnaast penvoerder en coördinator van de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit van het Fonds voor Cultuurparticipatie. De regeling biedt een financiële impuls om cultuuronderwijs te borgen in het onderwijs en samenwerking, kennisdeling en creatieve ontwikkeling van leerlingen centraal in het onderwijs te zetten. De financiën komen ten goede aan zowel onderwijs als aan het culturele veld.

Als penvoerder is Mocca verantwoordelijk voor de administratieve afhandeling, voor de monitoring en voor lokale en landelijke overlegstructuren. Binnen CmK is er de mogelijkheid voor kennisontwikkeling door de penvoerders. Die onderzoeken en pilots zijn praktisch van aard. Ze leveren direct toepasbare kennis op die door scholen, culturele partners en beleidsmakers kunnen worden ingezet om cultuuronderwijs steviger te verankeren. Van het najaar 2024 tot het voorjaar 2025 voerde Mocca met onderzoekers en deskundigen uit het veld pilots en veldonderzoek uit rondom vier onderwerpen die in het werkveld leven, zowel lokaal als landelijk. De onderwerpen zijn: Cultuureducatie op Voorscholen, Ouderbetrokkenheid bij Cultuuronderwijs, Vakoverstijgend Cultuuronderwijs, en Burgerschap.

Voor dit onderzoek hebben we tien basisscholen in Nederland geïnterviewd over de factoren die volgens hen bijdroegen aan ouderbetrokkenheid bij hun cultuuronderwijs. Daarnaast hebben we kwantitatief onderzoek gedaan onder 70 scholen, waarin we de bevindingen uit de interviews hebben getoetst. De belangrijkste bevindingen:

Hoewel scholen de interesse van ouders in cultuuronderwijs vaak laag inschatten, lukt het scholen om ouders actief te betrekken.

Persoonlijke communicatie, gelijkwaardigheid, werken aan wederzijds vertrouwen en aansluiten bij de leefwereld van ouders droegen volgens de deelnemers bij aan ouderbetrokkenheid bij kunst- en cultuureducatie. Daarnaast hangt het geven van een passende rol, vertrouwen op zelforganiserend vermogen en het geven van verantwoordelijkheid aan ouders samen met de ervaren kwaliteit van ouderbetrokkenheid.

Ook in het kritisch reflecteren op het eigen culturele referentiekader en de aannames over ouders liggen voor scholen kansen om de culturele kennis, ervaringen en vaardigheden van ouders beter te erkennen en te benutten en zo de ouderbetrokkenheid te vergroten.

Het karakter van cultuuronderwijs lijkt zich er goed voor te lenen om de afstand tussen school en ouders te verkleinen. Ouders kunnen andere talenten van hun kinderen ontdekken en zelf met hun kennis en vaardigheden bijdragen aan het cultuuronderwijs voor alle kinderen. Daarmee biedt cultuuronderwijs dus mogelijk ook kansen om de relatie tussen school en ouders te versterken.

Lees de onderzoeken

We nodigen iedereen uit om de rapportages van de vier pilots en onderzoeken te lezen. Hierin zijn de resultaten, praktijkvoorbeelden en handreikingen voor het onderwijs en het culturele veld te vinden. Het onderzoek naar vakoverstijgende cultuureducatie heeft daarnaast een magazine opgeleverd met inspirerende good practices van Amsterdamse basisscholen.

De rapportages en het magazine zijn te vinden op de Mocca website https://mocca.amsterdam/kenniscentrum/#Publicaties of op te vragen via info@mocca.amsterdam.

Kelly De Briais Backer
Directeur Mocca

Het onderzoeksrapport kwam tot stand dankzij de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit van het Fonds voor Cultuurparticipatie.

MOCCA EXPERTISECENTRUM CULTUURONDERWIJS
Gemeente Amsterdam
Cultuureducatie met Kwaliteit

2. Aanleiding en context van het onderzoek

Het ministerie van OCW investeerde tussen 2014 en 2018 een miljoen euro in onderzoek ter bevordering van ouderbetrokkenheid (Cabus & Ariës, 2015). Toch gaf in een peiling uit 2019 onder 500 leerkrachten in het basisonderwijs slechts 17% aan het makkelijk te vinden om ouders te werven (DUO, 2019). Ouders betrekken bij school is dus belangrijk (Menheer & Hooge, 2010), maar niet altijd even eenvoudig (Hornby & Lafaele, 2011).
In dit onderzoek gaan we na of ouders kunnen worden betrokken bij kunst- en cultuureducatie. We gaan eerst in op de literatuur rondom de term ouderbetrokkenheid, de factoren die samenhangen met ouderbetrokkenheid en belemmeringen en stimulerende factoren bij het tot stand komen van ouderbetrokkenheid. Op basis van de literatuur zijn kwalitatieve interviews uitgevoerd onder scholen die succesvol ouders hebben betrokken bij hun kunst- en cultuuronderwijs. De thema's die uit de interviews naar voren kwamen, zijn vervolgens verder onderzocht in een vragenlijstonderzoek. De resultaten vormen de basis voor een serie aanbevelingen voor de praktijk.

2.1 Definitie ouderbetrokkenheid

Binnen dit onderzoek bedoelen we met ouderbetrokkenheid alle manieren waarop de school ouders probeert te betrekken bij de begeleiding van het kind in kunst- en cultuuronderwijs en overige schoolactiviteiten. Ouderbetrokkenheid kan thuis plaatsvinden zonder dat de ouders zelf actief aan schoolactiviteiten deelnemen. Binnen het huidige onderzoek lag de nadruk echter op actieve deelname van ouders aan activiteiten op school, bijvoorbeeld in de vorm van oudercontact en informele hand- en spandiensten. Uiteraard bedoelen we met de term 'ouders' ouders en/of verzorgers en/of nauw betrokkenen.

2.2 Voordelen ouderbetrokkenheid

Eerder onderzoek heeft verschillende positieve gevolgen van ouderbetrokkenheid aangetoond. Zo wordt ouderbetrokkenheid op leerlingenniveau in verband gebracht met positieve resultaten op het gebied van academische vaardigheden zoals taal en rekenen, met meer doorzettingsvermogen, ambitie, beter sociaal functioneren en minder absentie en probleemgedrag (Jordan, 2001; Fantuzzo, McWayne & Perry, 2004; Yulianti, 2018). Als we breder kijken, hangt ouderbetrokkenheid ook samen met een betere ouder-leerkrachtrelatie, een beter schoolklimaat, een betere moraal binnen het schoolteam en een betere geestelijke gezondheid van kinderen (Hornby & Lafaele, 2011; Hornby & Blackwell, 2018).

2.3 Barrières en steunende factoren ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid is dus positief, maar hoe kan dit worden gestimuleerd? De bestaande literatuur laat zien dat ouderbetrokkenheid wordt bevorderd door een goede relatie tussen school en ouders, gekenmerkt door wederzijds respect, openheid, vertrouwen en een duidelijke interesse in het kind (Leenders, De Jong & Monfrance, 2017; Hornby & Lafaele, 2011; OECD, 1997). Machtsverhoudingen, juridische posities en aannames en de toenemende mondigheid van ouders kunnen deze relatie juist verstoren (Hornby & Lafaele, 2011; Hornby & Blackwell, 2018).

Ook heldere, tijdige communicatie en laagdrempeligheid spelen een belangrijke rol bij de totstandkoming van ouderbetrokkenheid (De Boer & De Vries, 2009; Hornby & Witte, 2010; Hornby & Blackwell, 2018; Ouimette, Feldman & Tun, 2008; Leenders et al., 2017; Lusse et al., 2024).

Verschillen tussen ouders en school kunnen ook een rol spelen bij het tot stand komen van ouderbetrokkenheid. Als scholen vooral het eigen cultureel kapitaal waarderen (witte middenklasseouders die getrouwd en heteroseksueel zijn), kunnen ouders van wie de sociale of culturele achtergrond minder aansluit bij de dominante normen binnen de school zich minder welkom voelen en minder betrokken zijn (Reay, 1998; OECD, 1997). Dit kan nog worden versterkt wanneer leerkrachten deze ouders zien als problematisch, hulpbehoevend, tekortschietend en kwetsbaar (Hornby, 2000).

Bij ouders kunnen persoonlijke omstandigheden een rol spelen in de mate waarin zij betrokken kunnen zijn (Hornby & Lafaele, 2011). Het is dus belangrijk dat leerkrachten op de hoogte zijn van de thuissituatie van alle leerlingen (Lusse et al., 2024). Dit kan worden gefaciliteerd door informeel contact, waarbij de leerkracht een actieve rol speelt en bereikbaar en beschikbaar is voor ouders (Leenders et al., 2017). Ouders zijn zich mogelijk niet bewust van het positieve effect van ouderbetrokkenheid op de prestaties van het kind (Hornby & Lafaele, 2011), en dat dit onafhankelijk is van hun opleidingsniveau of Nederlandse taalvaardigheid. Het is daarom belangrijk dat scholen ouders informeren over dit positieve effect.

Ook zijn er verschillende kindfactoren die samenhangen met ouderbetrokkenheid. Zo zijn ouders van jongere kinderen en kinderen met leerachterstanden over het algemeen meer betrokken. Ook begaafdheid kan bijdragen aan meer ouderbetrokkenheid. Dit geldt echter niet wanneer ouders de begaafdheid wel herkennen, maar de school niet, wanneer het kind uit frustratie onderpresteert of probleemgedrag ontwikkelt, of wanneer de talenten van het kind buiten school liggen en de school minder ondersteuning biedt dan ouders zouden willen. Probleemgedrag vormt vaak een grote barrière voor ouderbetrokkenheid (Hornby & Lafaele, 2011).

3. Ouderbetrokkenheid en kunst- en cultuureducatie, het huidige onderzoek

Kunst- en cultuureducatie kan een manier zijn om ouders te betrekken, bijvoorbeeld via toneelstukken of musicals opgevoerd door leerlingen, tentoonstellingen van het werk van leerlingen (Hornby & Witte, 2010), of het aanbieden van een culturele activiteit waar ouders en kinderen samen aan deel kunnen nemen (Kentz & Lori, 1998). Toch is er internationaal en nationaal nog maar weinig onderzoek gedaan naar ouderbetrokkenheid bij kunst- en cultuureducatie (Szucs, Gabriella & Varadi, 2023). In het huidige onderzoek staat de vraag centraal: Op welke manier betrekken scholen in het primair onderwijs ouders bij kunst- en cultuuronderwijs?

Hiertoe zijn tien basisscholen die succesvol waren in het betrekken van ouders bij kunst- en cultuureducatie (anoniem) geïnterviewd over wat bijdroeg aan het succes. Vervolgens zijn de resultaten verder uitgediept in een vragenlijstonderzoek onder 70 basisscholen. De resultaten van de twee deelonderzoeken zullen achtereenvolgens worden besproken, waarna aanbevelingen voor de praktijk volgen.

4. Resultaten kwalitatief onderzoek

Uit de interviews met medewerkers van de tien scholen kwamen verschillende thema's naar voren die volgens hen een rol speelden bij het tot stand komen van ouderbetrokkenheid, ten eerste communicatie met ouders waarbij gelijkwaardigheid en het opbouwen en onderhouden van een vertrouwensrelatie met de ouders een belangrijke rol speelden, daarnaast het aansluiten bij hun leefwereld.

4.1 Communicatie, vertrouwen en gelijkwaardigheid

Zoals te verwachten, speelde duidelijke, gelijkwaardige communicatie die gekenmerkt wordt door wederzijds vertrouwen volgens de deelnemers een belangrijke rol bij het tot stand komen van ouderbetrokkenheid. Dit vormde een rode draad door de interviews heen. Communicatie kan uiteraard via de ouderapp en de nieuwsbrief, maar ook door middel van flyers, persoonlijk contact en via het kind, bijvoorbeeld door kinderen hun eigen uitnodiging te laten maken. Sommige scholen gingen verder, zo nam een school vlak voor een evenement telefonisch contact op met ouders.

Daarnaast gaven meerdere scholen aan dat zij binnen de context van kunst- en cultuureducatie werkten aan het overwinnen van taalbarrières en het actief benaderen van ouders. Zo omschreef een vakdocent hoe een school een meertalige cultuurcoach inzette die actief contact zocht met ouders, en beschreef de directeur van een andere school dat de school met een tolk werkte om het thuis lezen met kinderen door de ouders te stimuleren:

> "Hoe kunnen we er dan voor zorgen dat jullie veel gaan lezen? Toen hebben we dus met de ouders echt vijf avonden speciaal met de tolk gezeten, zodat zij mij echt goed in het Portugees konden begrijpen en andersom ook en nu heb ik daar helemaal geen issue meer mee. [...] Als je dat echt goed uitlegt, dan willen de ouders dat ook wel doen en nu hebben we daar helemaal geen issues mee."

Hierdoor zijn de ouders volgens de directeur ook meer betrokken geraakt bij overige kunst- en cultuureducatie-activiteiten.

Een grootstedelijke familieschool gaf aan dat zij in het contact met de ouders streefde naar persoonlijk contact vanuit gelijkwaardigheid. Ook bij moeizaam contact bleef de school uitgaan van de goede intenties van ouders. Zo probeerde de school een vertrouwensband op te bouwen waarin ouders zich welkom en serieus genomen voelen. Volgens de directeur was dit een voorwaarde voor ouderbetrokkenheid:

> "We proberen dat persoonlijke contact te krijgen en dan zeg maar te bouwen aan vertrouwen. Er zijn natuurlijk ouders die je als vervelend ervaart en wij zijn hier als team heel erg mee bezig geweest. We hebben een taalcursus voor ouders. Wij hebben ondersteuning voor ouders waar ze een Stadspas kunnen aanvragen en dat soort zaken. Als ze signalen hebben van armoede, gaan ze het gesprek aan, dus veel meer gelijkwaardig contact met ouders. Vanuit het idee dat ouders ook het beste willen voor hun kind. Kijk, als ouders zich nooit welkom voelen in hun school en zich voelen weggekeken, ja, dan kan je dit allemaal wel gaan optuigen, maar dan werkt het ook niet."

4.2 Aansluiten bij de leefwereld van ouders

Naast communicatie gaven de deelnemers ook aan dat zij het belangrijk vonden een goed beeld te krijgen van de leefwereld van ouders en hierbij aan te sluiten. Het gaat hier om praktische zaken als beschikbaarheid, maar ook om culturele en levensbeschouwelijke achtergrond, culturele ervaringen, interesses en vaardigheden, en de gedeelde interesse in het kind.

4.2.1 Beschikbaarheid

Diverse scholen gaven aan hun best te doen om een beeld te krijgen van de beschikbaarheid van ouders en hierop in te spelen. Het ging dan bijvoorbeeld om het plannen van activiteiten op een tijdstip dat veel ouders kunnen. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat dit alleen opgaat als ouders ook daadwerkelijk beschikbaar zijn. Wanneer ouders weinig beschikbaar zijn, is het belangrijk dat er naar andere manieren gezocht wordt om ze te betrekken. Zoals verwoord door een cultuurcoördinator op een grootstedelijke school:

> "Over het algemeen is het tijdens schooluren makkelijker, want we hebben relatief veel ouders die niet werken. [...] Maar je ziet ook dat het deel werkende ouders dan wegvalt wat jammer is. Maar we proberen dan dingen ook bijvoorbeeld digitaal te doen en fysiek op school, dus dat we dan ook bijvoorbeeld foto's plaatsen of een filmpje dat de ouders het ook kunnen zien."

4.2.2 Culturele achtergrond

Het aansluiten bij de culturele achtergrond van ouders en kinderen werd genoemd als bevorderlijk voor ouderbetrokkenheid. De directeur van een grootstedelijke familieschool beschreef bijvoorbeeld hoe op school een culturele markt werd georganiseerd waar ouders een actieve rol in speelden:

> "Wij sluiten ook altijd het thema af met een markt waarbij alle kinderen presenteren wat ze in die periode hebben geleerd. Bijna alle ouders komen kijken. Wij hebben 39 nationaliteiten bij ons op school waar allerlei ouders hun nationaliteit presenteren in een kraampje met kleding en wat eten en dat soort dingen. Bijna alle ouders zijn daarbij."

4.2.3 Levensbeschouwelijke achtergrond

Diverse scholen gaven aan dat er een spanningsveld kan bestaan tussen de levensbeschouwelijke achtergrond van ouders en kinderen en het kunst- en cultuureducatieaanbod van de school, wat een barrière kan vormen voor ouderbetrokkenheid. Deze deelnemers gaven aan dat zij dit op een open manier probeerden te bespreken. Zo vertelde de cultuurcoördinator van een grootstedelijke school met een islamitische identiteit hoe de school het gesprek over cultuureducatie-activiteiten die mogelijk botsen met islamitische waarden structureel aanging met ouders:

> "Wat doen jullie met Paarse vrijdag? Wat doen jullie met muziek? [...] Maar het gaat bij kunst en cultuur ook van: gaan jullie naar een museum, gaan jullie naar het theater? Dus dan moet je met ouders in gesprek gaan en waar we onze grenzen stellen. Maar als wij alles beperken, dan gaan die kinderen nergens meer naartoe en gaan ze ook niks meer doen. [...] Dus we blijven altijd in gesprek en proberen cultuur mee te nemen.

Cultuureducatie kan ook direct aan levensbeschouwing raken en zo een gesprek met ouders openen. Een vakdocent van een oecumenische school in een grootstedelijke omgeving omschrijft hoe een bezoek aan een voorstelling een gesprek over religie opende en zorgde voor meer betrokkenheid van de ouders:

> "We gingen naar een theatervoorstelling over het jodendom, het christendom en de islam. [...] Wij werken in een buurt met veel moslimkinderen en ouders. [...] Vanuit die theatervoorstelling en die overeenkomsten in het geloof, zeiden ouders Van: oh, maar die verhalen kennen we ook, maar we noemen het zo en zo. Daar kwamen toen echt hele leuke gesprekken uit. Ouders werden heel enthousiast."

4.2.4 Culturele ervaringen

Verschillende scholen signaleerden dat het kunst- en cultuureducatieaanbod van de school ver weg kan staan van de culturele leefwereld van ouders, en dat dit een drempel kan vormen voor ouderbetrokkenheid bij kunst- en cultuureducatie. De directeur van een familieschool bood ouders om deze reden de gelegenheid om binnen de context van de school diverse culturele activiteiten te ondernemen:

> "Ze zijn naar een prachtige balletvoorstelling geweest bij het Nationaal Ballet. Ze hebben een keer een film gekeken bij Studio K, waarbij ook een van de acteurs aanwezig was. [...] Dus op die manier proberen we eigenlijk de ouders in aanraking te brengen met de verschillende vormen van cultuur. En dat is niet vanzelfsprekend voor een groot gedeelte van onze populatie. Maar daarmee zorgen we ook dat er een soort van extra verbinding ontstaat, dus gaat er ook altijd een collega mee.[...] Ik denk dat het heel belangrijk is dat het veilig is en er ook herkenning zit in de ouders die meegaan. Dat we met z'n allen gaan en dat er dus bepaalde ankerfiguren vanuit de groepen, dus de klassenouders in dit geval, bij zijn, maar dat er ook gezichten vanuit school meegaan."

Een grootstedelijke school probeerde ouders specifiek kennis te laten maken met het kunst- en cultuureducatieprogramma van de school om zo ouderbetrokkenheid te vergroten. De directeur omschreef hoe de school met de ouders het museum bezocht dat hun kinderen later ook zouden gaan bezoeken. Door deze gedeelde ervaring werd het gesprek tussen ouders en kinderen over cultuur gefaciliteerd.

Naast het betrekken van ouders bij het aanbod van de school, kan de school het aanbod ook laten aansluiten op de culturele leefwereld van de ouders. Een vakdocent op een grootstedelijke school gaf aan dat aansluiten bij de wereld van de ouders ervoor zorgde dat zij zich zekerder voelden en dat dit bevorderlijk was voor de ouderbetrokkenheid:

"Dat ze er dingen van afweten [...] en dat ze niet ergens naartoe gaan, blanco, en denken van: oh, ik weet hier niks van, ik herken mijzelf hier helemaal niet in. [...] Zij konden daarover meepraten en erover in gesprek gaan. Dus het je veilig voelen om iets te zeggen, denk ik [...] deskundig, ik weet daar iets over te vertellen, en dat voelen ze dan ook."

4.2.5 Interesses en vaardigheden

Ouders een actieve rol geven is een geijkte manier om ze te betrekken. Verschillende deelnemers gaven aan dat ze bij het uitnodigen van ouders specifiek keken naar de vaardigheden die ze in huis hadden. Hierbij werd aangegeven dat het zoveel mogelijk uit handen geven van taken aan ouders positief werkte en ouders een gevoel van eigenaarschap gaf. De vakdocent van een grootstedelijke school legde uit hoe de school zowel de organisatie als de uitvoering van een project aan de ouders overliet en hierbij vertrouwde op het zelforganiserend vermogen van de ouders:

"Er zijn dan 60 leerlingen in totaal die gefotografeerd moeten worden. Dus de ouders doen dan de organisatie of de logistieke kant ervan en iemand die fotografeert het en zorgt ervoor dat het uiteindelijk een heel mooi portret is [...] en dat laten we echt in handen van de ouders. [...] Meestal wel iemand die zelf iets met fotografie heeft. En daar zie je dus echt dat talent ingezet kan worden vanuit een ouder. Dat is heel leuk, want dan hebben ze er ook een eigen stem in."

Daartegenover stond de cultuurcoördinator van een internationale school. Deze gaf juist aan dat wanneer ouders werden gevraagd bij te dragen aan een activiteit, de school de organisatie en begeleiding verzorgde, zodat ouders zich volledig konden richten op hun eigen bijdrage:

"Als we ouders vragen dan vragen we hen voor hele specifieke dingen en wij regelen dan alles voor hen. Ze komen ons dan alleen helpen met hun expertise of als ze willen bijdragen aan het project. Maar er is altijd een docent bij, zodat ze zich niet bezig hoeven te houden met gedragsmanagement enzo."

Deze voorbeelden passen bij de observatie dat scholen het belangrijk vonden om hun ouderpopulatie goed te leren kennen, te weten wat bij hen past en aan te sluiten op hun verwachtingen.

4.2.6 Gedeelde interesse voor het kind

Deelnemers zijn het er unaniem over eens dat ouders geïnteresseerd zijn in de ontwikkeling van hun kind. Dit is op zichzelf een reden voor ouders om betrokken te zijn. Het bekijken van het werk van hun kind biedt ouders ook de gelegenheid om erkenning en waardering voor de inspanningen van kinderen te tonen. Daarnaast kunnen kinderen binnen kunst- en cultuureducatie nieuwe talenten of interesses aanboren. Een managementassistent op een school voor gespecialiseerd onderwijs voor leerlingen met een verstandelijke beperking omschrijft hoe kunst- en cultuuractiviteiten leerlingen de kans bieden om talenten te laten zien die bij vakken als taal en rekenen minder zichtbaar worden. Ouders krijgen hierdoor een andere kant van hun kind te zien:

> "Het zijn ook over het algemeen dingen waar de kinderen trots op zijn. [...] Kinderen waarvan je niet kunt verwachten dat ze hoogvlieger zijn op het gebied van taal en rekenen, maar ze tekenen als de beste, dus ouders zien ook het talent van hun kind."

Volgens de managementassistent droeg dit bij aan de relatief hoge opkomst van ouders bij activiteiten en presentaties.

4.3 Conclusie kwalitatief onderzoek

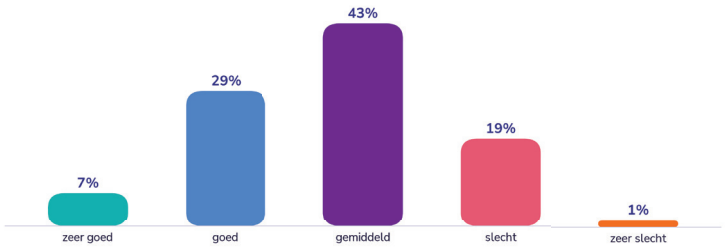
Samenvattend kwam uit de gesprekken die met de scholen zijn gevoerd dus naar voren dat volgens de deelnemers goede duidelijke communicatie een belangrijke voorwaarde was voor ouderbetrokkenheid. Hierbij werden gelijkwaardigheid en het opbouwen van een vertrouwensband genoemd als belangrijke pijlers. Daarnaast vonden deelnemers het belangrijk om een goed beeld te krijgen van de leefwereld van de ouders en hierop aan te sluiten. Daarbij ging het om aansluiten op praktische beschikbaarheid maar ook op culturele achtergrond, levensbeschouwelijke achtergrond, interesses, vaardigheden en talenten, en in de gedeelde interesse voor het kind. Het vertrouwensaspect kwam ook hier naar voren, met name in het voeren van open gesprekken op levensbeschouwelijk vlak en het uit handen geven van taken aan ouders.

5. Resultaten online vragenlijst

Naar aanleiding van de interviews werd een vragenlijst uitgezet onder scholen voor primair onderwijs in Nederland om de bevindingen verder te onderzoeken. In totaal namen 70 scholen deel aan het online vragenlijstonderzoek. Wanneer de deelnemers werden gevraagd naar hoe ouderbetrokkenheid bij kunst- en cultuureducatie bij hen op school gaat, beoordeelde 36% de ouderbetrokkenheid bij kunst- en cultuuronderwijs als (zeer) goed en 20% als (zeer) slecht (fig. 1).

Figuur 1

Hoe goed lukt het om ouders te betrekken bij kunst- en cultuureducatie?

Bijna de helft beoordeelt het als gemiddeld (43%); 7% als zeer goed.

Hoe de ouderbetrokkenheid er op de deelnemende scholen uitzag, is te zien in figuur 2. Hier valt op dat ouders met name komen kijken naar het eindresultaat van het kunst- en cultuuronderwijs. Daarnaast worden ze veel ingezet voor het vervoeren van kinderen. Slechts 21% van de deelnemers schat in dat de ouders een sterke interesse hebben in wat hun kind doet binnen kunst- en cultuuronderwijs.

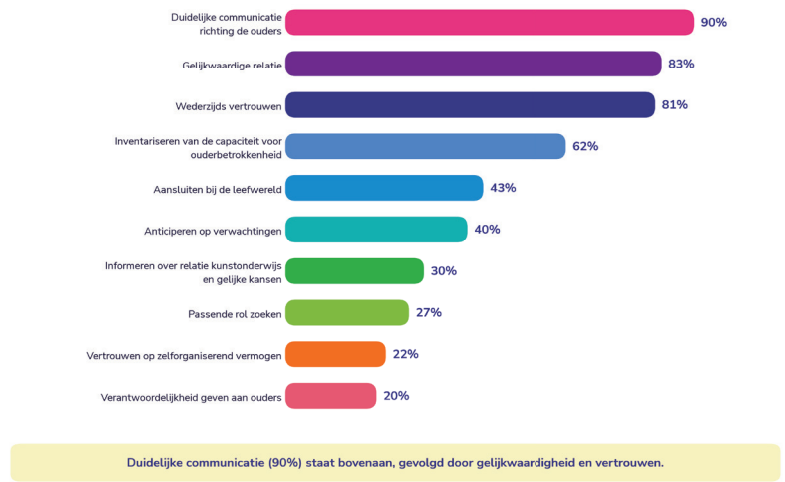
Figuur 2

Vormen van ouderbetrokkenheid op de deelnemende scholen

Kijken naar uitvoeringen (89%) en vervoer (87%) komen het vaakst voor.

Figuur 3

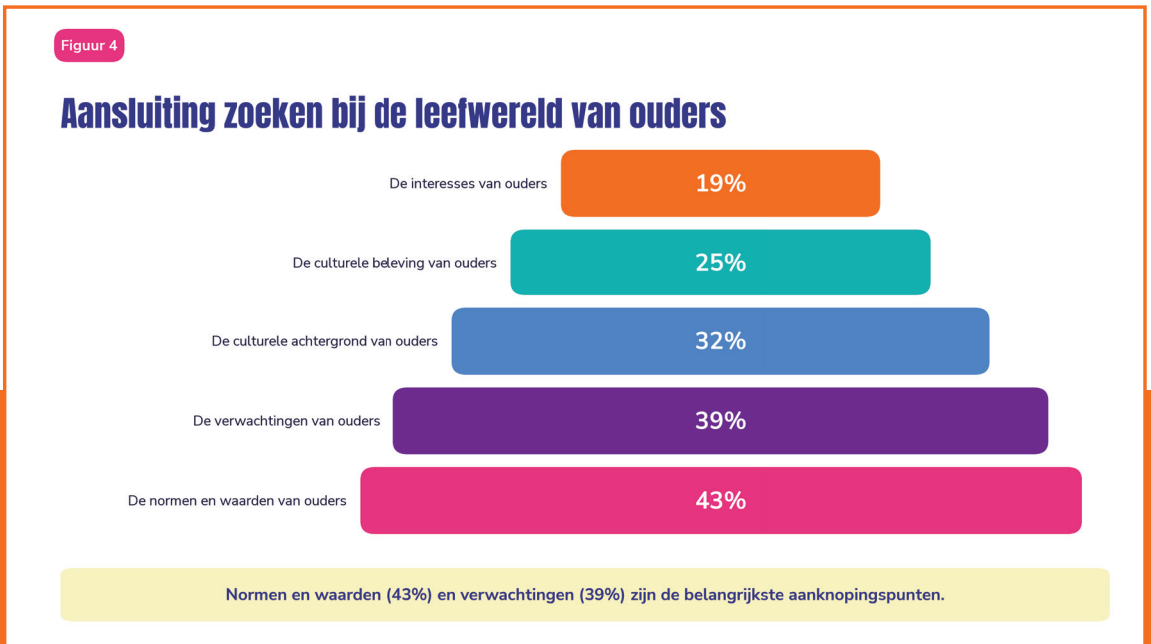
dat het bijdraagt aan kennisoverdracht op dit gebied. Daarnaast verwacht 49% dat ouderbetrokkenheid de doorstroom naar naschools aanbod bevordert en 64% dat het leidt tot meer ouderbetrokkenheid bij de school in het algemeen.

Als we kijken naar de factoren die uit de interviews naar voren kwamen als faciliterend voor ouderbetrokkenheid (figuur 3), blijkt dat op de meerderheid van de deelnemende scholen, zoals verwacht, veel energie wordt gestoken in duidelijke communicatie, vertrouwen en gelijkwaardigheid.

De verwachtingen over mogelijke effecten van het betrekken van ouders bij kunst- en cultuureducatie zijn overwegend positief. Van de deelnemers denkt 70% dat ouderbetrokkenheid bij kunst- en cultuuronderwijs bijdraagt aan het overdragen van waardering voor kunst en cultuur en 64%

Als we inzoomen op de factor aansluiten bij de leefwereld van de ouders, zien we dat hier veel aandacht is voor normen en waarden van ouders en hun verwachtingen, maar minder voor de interesses van ouders (figuur 4).

Figuur 4

Tot slot is gekeken naar wat het verschil was tussen scholen die vonden dat ouderbetrokkenheid bij kunst- en cultuureducatie goed ging en scholen die dat niet vonden. Hier bleek dat scholen die hoger scoorden op (zelf beoordeelde) ouderbetrokkenheid, meer werkten aan het zoeken naar een passende rol, het vertrouwen op het zelforganiserend vermogen van ouders en het geven van verantwoordelijkheid aan ouders binnen het kunst- en cultuuronderwijs. Dit betekent dus dat scholen die meer belang hechten aan het zoeken naar een passende rol, het vertrouwen op het zelforganiserend vermogen van ouders en het geven van verantwoordelijkheid aan ouders, positiever oordelen over de ouderbetrokkenheid op hun school. Dit wil evenwel niet zeggen dat de overige factoren niet belangrijk zijn. Op de deelnemende scholen werd vrijwel overal hard gewerkt aan communicatie, vertrouwen en gelijkwaardigheid. Omdat dit overal zo was, kunnen we niets zeggen over wat het effect zou zijn van meer of minder investering in deze factoren (een zogenaamd plafondeffect).

6. Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek is hoe scholen in het primair onderwijs de ouderbetrokkenheid bij cultuuronderwijs kunnen vergroten. De bevindingen van het kwalitatieve en kwantitatieve onderzoek wijzen op een drietal categorieën die hierbij een rol spelen: communicatie, kennis van de leefwereld van ouders en vertrouwen en gelijkwaardigheid.

De leefwereld van de ouders in kaart brengen hielp de geïnterviewde scholen bij het verhogen van de ouderbetrokkenheid bij cultuuronderwijs. Activiteiten afstemmen op de agenda van ouders en aansluiten bij hun interesses of expertise dragen volgens de deelnemers bij aan een hogere mate van betrokkenheid. Scholen gaven aan dat het belangrijk was om aan te sluiten bij de culturele en levensbeschouwelijke achtergrond van ouders en (potentieel) moeilijke gesprekken hierbij niet uit de weg te gaan.

Het leverde volgens de deelnemers winst op om een beeld te krijgen van en aan te sluiten op de culturele ervaringen van de ouders en ze enerzijds uit te nodigen kennis te maken met de leefwereld van de school, maar ook als school aan te sluiten bij de leefwereld van de ouders. Scholen gaven aan dat het belangrijk was een goed beeld te hebben van beschikbare kennis en vaardigheden van ouders, en deze in te zetten en daarbij te vertrouwen op het zelforganiserend vermogen van de ouders.

Het zichtbaar maken van de ontwikkeling van het kind gaf volgens alle scholen aanknopingspunten voor het betrekken van ouders. Hoewel de scholen inschatten dat ouders cultuuronderwijs vaak als minder belangrijk ervaren dan taal of rekenen, geven de onderzochte scholen aan dat ouders wel betrokken zijn bij talentontwikkeling van hun kind.

Uit het kwantitatieve onderzoek blijkt dat als we breder kijken naar scholen in Nederland, er ruimte is voor verbetering van de kwaliteit van ouderbetrokkenheid. Ouders zouden vaker praktisch in kunnen worden gezet en hun interesse voor wat hun kind doet binnen kunst- en cultuureducatie kan verder worden aangewakkerd.

Scholen zijn positief over de verwachte effecten van ouderbetrokkenheid bij kunst- en cultuureducatie. Zij verwachten dat dit leidt tot overdracht van kennis en waardering voor kunst en cultuur, maar ook dat het leidt tot meer ouderbetrokkenheid in het algemeen.

Communicatie, vertrouwen en gelijkwaardigheid worden breed gedragen door de deelnemende scholen. De resultaten laten echter zien dat de scholen die vinden dat ouderbetrokkenheid goed gaat gemiddeld meer investeren in het zoeken naar een passende rol voor ouders, het vertrouwen op hun zelforganiserend vermogen en het geven van verantwoordelijkheid aan ouders. Dit suggereert dat naast de bestaande investering in communicatie, gelijkwaardigheid en vertrouwen mogelijk betere ouderbetrokkenheid kan worden gerealiseerd door op deze factoren in te zetten. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de resultaten zijn gebaseerd op de inschatting die scholen zelf maakten van de kwaliteit van hun ouderbetrokkenheid en dat de resultaten een samenhang laten zien, maar geen oorzakelijk verband bewijzen.

6.1 Discussiepunten

Culturele opvattingen en gelijkwaardigheid
Uit de interviews blijkt dat sommige scholen onderscheid maken tussen verschillende vormen van cultuur. Daarbij lijken activiteiten zoals museumbezoek en ballet soms een hogere culturele status te krijgen dan culturele tradities en activiteiten die dichter bij het dagelijks leven van ouders en kinderen staan.

Dit roept de vraag op vanuit welk cultureel perspectief scholen hun aanbod vormgeven. Het onderscheid tussen zogenoemde hoge en lage cultuur is niet neutraal, maar hangt samen met historisch gegroeide opvattingen over culturele waarde en maatschappelijke status. Verschillende culturele uitingen hebben ieder hun eigen betekenis en waarde, zonder dat daar vanzelfsprekend een rangorde in bestaat. Iedereen brengt culturele kennis, ervaringen en tradities mee. Deze komen niet alleen tot uiting binnen culturele instellingen, maar ook in gezinnen, gemeenschappen en het dagelijks leven.

Vanuit kansengelijkheid is het tegelijkertijd belangrijk dat alle leerlingen toegang krijgen tot een breed scala aan culturele ervaringen, ook wanneer zij daar van huis uit minder vertrouwd mee zijn. Kennismaken met bijvoorbeeld musea, theater en muziekinstellingen kan hun culturele horizon verbreden en toegang bieden tot culturele werelden die maatschappelijk een belangrijke plaats innemen. Daarvoor hoeven de culturele ervaringen die leerlingen en ouders zelf meebrengen niet minder waardevol te worden gevonden. Wanneer scholen vooral hun eigen culturele referentiekader als uitgangspunt nemen, bestaat het risico dat de culturele ervaringen van ouders en leerlingen onvoldoende worden erkend. Dat kan op gespannen voet staan met het streven naar een gelijkwaardige relatie met ouders.

Het aanbieden van nieuwe culturele ervaringen vraagt daarom aandacht voor toegankelijkheid. Wanneer ouders en kinderen minder vertrouwd zijn met bepaalde culturele instellingen, kunnen voorbereiding, begeleiding, duidelijke verwachtingen en aandacht voor culturele codes helpen om deelname laagdrempelig te maken. Verschillende geïnterviewde scholen beschrijven hoe zij hierin investeren.

Tegelijkertijd kunnen scholen ruimte maken voor de culturele kennis, ervaringen en tradities die leerlingen en ouders zelf meebrengen. Zo gaat cultuuronderwijs niet alleen over kennismaken met nieuwe culturele werelden, maar ook over het erkennen en benutten van de culturele rijkdom die al binnen de schoolgemeenschap aanwezig is.

Aannames over ouders
In verschillende interviews doen scholen uitspraken over de culturele interesses, kennis en mogelijkheden van ouders. Deze opvattingen zijn niet bij de ouders zelf getoetst. Het is daarom niet duidelijk in hoeverre ze overeenkomen met hun daadwerkelijke ervaringen en behoeften.

Sommige uitspraken lijken bovendien vooral te benadrukken wat ouders volgens de school niet weten of kunnen. Andere voorbeelden laten juist zien hoe scholen de kennis en vaardigheden van ouders erkennen en benutten en hen verantwoordelijkheid geven.

Dit onderstreept het belang van een open en gelijkwaardige houding tegenover ouders. Door niet vooraf in te vullen wat ouders belangrijk vinden of kunnen bijdragen, maar hierover met hen in gesprek te gaan, kunnen scholen beter aansluiten bij hun ervaringen, interesses en mogelijkheden.

6.2 Aanbevelingen

Op basis van het kwalitatieve en kwantitatieve onderzoek zijn zeven aanbevelingen geformuleerd om de ouderbetrokkenheid bij cultuuronderwijs te vergroten.

1. Communiceer persoonlijk, duidelijk en toegankelijk met ouders

Informeer ouders tijdig en regelmatig over culturele activiteiten en wat van hen wordt verwacht. Gebruik verschillende communicatiekanalen en zoek ook persoonlijk contact. Betrek kinderen bij de communicatie en houd rekening met taalbarrières en probeer deze te overbruggen. Herhaal informatie waar nodig en bied ruimte voor vragen.

2. Leer de leefwereld en mogelijkheden van ouders kennen

Ga met ouders in gesprek over hun interesses, ervaringen, verwachtingen en praktische mogelijkheden. Vermijd aannames op basis van culturele achtergrond of opleidingsniveau. Houd bij het organiseren van activiteiten rekening met de beschikbaarheid van ouders en bied alternatieven, zoals foto's of filmpjes, wanneer zij niet aanwezig kunnen zijn.

3. Maak de ontwikkeling en talenten van kinderen zichtbaar

Geef ouders de gelegenheid te zien wat hun kinderen tijdens cultuuronderwijs leren, ervaren en ontdekken. Nodig hen uit voor lessen, uitvoeringen en tentoonstellingen. Het zichtbaar maken van talenten en ontwikkeling kan ouders stimuleren om betrokken te raken.

4. Bied ouders nieuwe culturele ervaringen

Laat ouders kennismaken met verschillende vormen van kunst en cultuur, bijvoorbeeld door samen met andere ouders of hun kinderen culturele activiteiten te bezoeken. Zorg voor vertrouwde begeleiding vanuit de school, zodat deelname laagdrempelig is.

5. Investeer in gelijkwaardigheid en vertrouwen

Beschouw ouders als gelijkwaardige partners en ga uit van hun goede intenties. Neem hun kennis, ervaringen en perspectieven serieus. Toon belangstelling voor hun situatie, bied waar nodig praktische ondersteuning en zorg dat ouders zich welkom, gehoord en gewaardeerd voelen.

6. Wees duidelijk over de visie van de school en ga moeilijke gesprekken niet uit de weg

Communiceer helder over de visie op cultuuronderwijs en de plaats die cultuureducatie binnen de school inneemt. Ga het gesprek aan wanneer opvattingen of verwachtingen uiteenlopen. Wees daarbij duidelijk over de uitgangspunten en keuzes van de school.

7. Geef ouders een rol die aansluit bij hun talenten en mogelijkheden

Onderzoek welke kennis, vaardigheden en interesses ouders hebben en hoe zij deze willen inzetten. Bied verschillende manieren om bij te dragen, van praktische ondersteuning tot het delen van specifieke expertise. Zorg voor begeleiding wanneer dat nodig is, maar vertrouw ook op het vermogen van ouders om zelf activiteiten te organiseren en uit te voeren.

Bijlagen

Bijlage 1. Literatuurlijst

- Bakker, J. (2016). Onderwijs en ouderbetrokkenheid. *Pedagogiek*, 36(3), 199-210.
- Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M., & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid: Een reviewstudie naar de effecten van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren hierbij kunnen vervullen.* Radboud Universiteit.
- Cabus, S. J., & Ariës, R. J. (2017). What do parents teach their children? The effects of parental involvement on student performance in Dutch compulsory education. *Educational Review*, 69(3), 285-302. https://doi.org/10.1080/00131911.2016.1208148
- DUO Onderwijsonderzoek & Advies. (2019, juni). *Rapportage onderzoek ouderbetrokkenheid in het basisonderwijs.* https://www.duo-onderwijsonderzoek.nl/wp-content/uploads/2019/06/Rapportage-Ouderbetrokkenheid-18-juni-2019.pdf
- Epstein, J. L. (1995). School, family, community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 77(9), 701-712.
- Fantuzzo, J., McWayne, C., & Perry, M. A. (2004). Multiple dimensions of family involvement and their relations to behavioral and learning competencies for urban, low-income children. *School Psychology Review*, 33(4), 467-480.
- Ferrucci, P. (2009). *Beauty and the soul: The extraordinary power of everyday beauty to heal your life.* Jeremy P. Tarcher/Penguin.
- Hill, N. E., & Tyson, D. F. (2009). Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement. *Developmental Psychology*, 45(3), 740-763.
- Hornby, G. (2000). *Improving parental involvement*. Cassell.
- Kim, S. (2022). Fifty years of parental involvement and achievement research: A second-order meta-analysis. *Educational Research Review*, 37.
- Lavecchia, A. M., Liu, H., & Oreopoulos, P. (2016). Behavioral economics of education: Progress and possibilities. In E. A. Hanushek, S. Machin, & L. Woessmann (Eds.), *Handbook of the economics of education* (Vol. 5, pp. 1-64). Elsevier. https://doi.org/10.1016/B978-0-444-63459-7.00001-6
- Leenders, H., de Jong, T., & Monfrance, M. (2017). *Verschillende ouders, verschillende leerkrachten: Educatief partnerschap in het primair onderwijs - Werkpakket 2 - Kwalitatieve analyse*. SIA/Fontys.
- Lusse, M., Van der Pluijm, M., & Van der Vegt, A. (2024). *Samenwerken met ouders aan de ontwikkeling van het kind.* Onderwijskennis.nl (NRO). Geraadpleegd op 31 juli 2025, van https://www.onderwijskennis.nl/node/1434
- Lusse, M., Walraven, G., & De la Rie, S. (2012). *Literatuurverkenning ouderbetrokkenheid*. Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Lusse, M., & Van der Pluijm, M. (2023). *Handvat samenwerken met ouders aan kansengelijkheid voor kinderen.* Hogeschool Rotterdam.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (November 2012). *Wettekst Passend Onderwijs. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 5 november 2012, nr. 533,* geraadpleegd via: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2012-533.html
- Nelis, H., & Van Sark, Y. (2015). *Talent binnenstebuiten / druk 4: Ontdek de potentie van ieder kind, stimuleer de talenten van leerlingen en studenten*. Kosmos uitgevers.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (1997). *Parents as partners in schooling.* Centre for Educational Research & Innovation Publications.

- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2012). *Equity and quality in education: Supporting disadvantaged students and schools*. OECD Publishing.
- Reay, D. (1998). *Class work: Mothers' involvement in their children's primary schooling*. UCL Press.
- Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R., & Brus, M. (2007). *Ouders, scholen en diversiteit: Ouderbetrokkenheid en participatie op scholen met veel en weinig achterstandsleerlingen*. ITS Radboud Universiteit.
- Smit, F., Sluiter, R., & Driessen, G. (2006). L*iteratuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. ITS Radboud Universiteit.
- Veen, A., & Van Erp, M. (z.d.). S*tappen op weg naar onderwijsondersteuning. Deel I: Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Samen Wonen Samen Leven / SCO-Kohnstamm Instituut. (SCO-rapport 420).

Bijlage 2. Korte projectomschrijvingen

De scholen zijn gevraagd naar succesvolle cultuuronderwijsprojecten waarbij ouders betrokken werden. Uit de interviews blijkt dat niet zozeer de aard van de activiteit bepalend lijkt, maar vooral de manier waarop scholen ouders en kinderen erbij betrekken. Daarom zijn de projecten slechts beknopt beschreven.

Theaterbezoek
Op een school met relatief veel islamitische leerlingen bezochten ouders en leerlingen een theatervoorstelling over het leven van Maria vanuit verschillende religieuze perspectieven. De herkenbaarheid van het onderwerp en de eigen kennis van ouders maakten de voorstelling aantrekkelijk.

Vredesproject
Een islamitische school combineerde burgerschap en cultuuronderwijs in een project rond het thema 'Vrede'. Vooral de gedachten van kinderen over vrede en de grote kunstwerken die zij in de klas maakten, trokken de belangstelling van ouders.

Themaproject met prijzen
Een school voor gespecialiseerd onderwijs combineerde burgerschap en cultuuronderwijs in een creatief project rond een gekozen thema. Een bingo met prijzen maakte de leerlingen enthousiast. Zij moedigden daardoor de aanwezigheid van de ouders bij de bijeenkomst aan waardoor deze hoog was.

De Grote Hoedenshow
Op een daltonschool organiseren leerlingen uit groep 8 jaarlijks De Grote Hoedenshow rond een thema. Het evenement is een begrip op school waar leerlingen naartoe leven. Ouders krijgen duidelijke taken en zien hun kinderen enthousiast aan het eindproject werken.

Balletvoorstelling
Een familieschool bezocht met ouders en leerlingen een balletvoorstelling. Voor de meeste deelnemers was dit een nieuwe ervaring. De kracht van het project lag in het gezamenlijk ondernemen van een culturele activiteit.

Culinaire markt
Op een andere familieschool trekt de jaarlijkse culinaire markt veel ouders. De herkenbaarheid, het terugkerende karakter en de laagdrempeligheid dragen bij aan het succes.

Gitaren maken
Op een school maakten leerlingen gitaren met hulp van een ouder die zijn expertise inzette. Andere ouders verzamelden sigarendoosjes als materiaal. De school beschouwt het project als geslaagd wanneer alle leerlingen iets van een betrokken ouder hebben geleerd.

Japanse kalligrafie
Op een internationale school verzorgde een ouder een les Japanse kalligrafie. De school beschouwt het project als succesvol wanneer alle leerlingen iets hebben geleerd en ouders bereid zijn opnieuw mee te helpen.

Schoolboek
Op een dorpsschool maken leerlingen jaarlijks een groot thematisch boek, vaak gekoppeld aan wereldoriëntatie. Bijna alle ouders bezoeken de eindpresentatie. De sterke vertrouwensband tussen school en ouders draagt bij aan de hoge betrokkenheid.

Pennenbak maken
Vanwege een tekort aan leerkrachten organiseerde een school samen met ouders handvaardigheidslessen waarin pennenbakken van ijslolliestokjes werden gemaakt. De onderlinge samenwerking en duidelijke taakverdeling zorgden ervoor dat ouders zich prettig voelden bij hun bijdrage.

Colofon

Opdrachtgever:	Mocca
Onderzoek en tekst:	Anke Schat, PhD
Dataverzameling en kwalitatieve analyse:	Fiona Harmsen
Directeur:	Kelly de Briais Backer
Begeleidend adviseur:	Joanne Smolders, Fleur de Kort
Redactie:	Christy Ju
Grafisch ontwerp:	Francien van Maasdijk, FvM'Design

Het onderzoeksrapport kwam tot stand dankzij de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit van het Fonds voor Cultuurparticipatie.

Gemeente Amsterdam

Cultuureducatie met Kwaliteit

MOCCA
EXPERTISECENTRUM CULTUURONDERWIJS
Baarsjesweg 224 1058 AA Amsterdam
T 020 - 620 9567 | info@mocca.amsterdam
www.mocca.amsterdam